

LA RESTAURACIÓ (1875-1931):

PRIMERA ETAPA DE LA RESTAURACIÓ (1875-1898)

L'any 1868 s'havia produït la revolució de "La Gloriosa" que havia suposat la caiguda de la reina Isabel II i l'inici del Sexenni Democràtic. Malgrat tot, les principals forces polítiques de l'estat eren encara majoritàriament monàrquiques, com va quedar clar amb l'elaboració de la constitució de 1869, la qual definia l'estat com a una monarquia. L'elecció d'Amadeu de Savoia pel tron espanyol no va suposar el final de la crisi política i institucional, sinó que la va accentuar, ja que el nou rei no disposava de suport dins l'estat. Molts dissidents unionistes i progressistes contraris a la monarquia d'Amadeu I van començar a donar suport al líder del partit moderat, Antonio Cánovas del Castillo, el qual buscava la restauració de la dinastia borbònica en la figura del fill d'Isabel II, l'infant Alfons de Borbó.

ANTONIO CÁNOVAS DEL CASTILLO va iniciar la seva carrera política a la Unión Liberal d'O'Donnell i el seu suport a la insurrecció de la caserna de San Gil al 1866 li va costar ésser desterrat a Palència. Després de la revolució de 1868 es va convertir en el líder del partit moderat, lideratge que va aprofitar per preparar el camí per la restauració borbònica. El seu primer èxit va ser el 25 de juny de 1870, quan va aconseguir que Isabel II abdiqués dels seus drets al tron en el seu fill Alfons (1857-1885), que llavors tenia 13 anys, una figura que convenientment preparada podia esdevenir el rei que buscava Cánovas. Per consell de Cánovas, Alfons de Borbó es va traslladar des de París, on residia amb la seva mare Isabel, al Regne Unit, per continuar els seus estudis a la prestigiosa acadèmia militar de Sandhurst (Royal Military Academy of Sandhurst), mentre que la seva mare continuaria residint a París fins a la seva mort l'any 1902.

Cánovas del Castillo pretenia que aprenguéssim el funcionament del sistema polític anglès, basat en una monarquia conservadora i un sistema bipartidista, de primera mà, per tal que en el seu moment desenvolupés les funcions de rei a Espanya d'acord amb aquest model, com a moderador de la vida política. La seva formació militar a una institució de prestigi militar internacional com Sandhurst, també el capacitaria per tractar amb els alts comandaments de l'exèrcit espanyol acostumats a intervenir en política, fet que Cánovas volia erradicar. D'altra banda, la seva formació en institucions d'altres països li permetia entrar en contacte amb les futures elits polítiques de les potències europees, fet que reforçaria el seu suport internacional i facilitaria fer-lo atractiu a ulls de la ciutadania, presentant un rei jove, instruït, respectat internacionalment i amb la voluntat de posar fi als problemes del país.

L'any 1873, després de la caiguda de la monarquia d'Amadeu de Savoia, Cánovas del Castillo aconseguia plens poders per dirigir la causa monàrquica, la qual comptava amb el suport dels moderats i de bona part dels unionistes i progressistes, així com de l'església catòlica i d'una part de l'oficialitat de l'exèrcit. La proclamació de la I^a república va servir a Cánovas per guanyar temps per preparar el retorn dels Borbons a Espanya, aprofitant la situació de caos durant aquest període (III^a Guerra Carlina, insurrecció cantonal, guerra a Cuba, insurreccions federalistes, intents de pronunciaments).

El 8 de setembre de 1873 Emilio Castelar es convertia en el nou president de la República, obtenint poders especials de les Corts per tractar de posar ordre a la situació, esdevenint un govern autoritari i procedint a governar per decret amb el Parlament tancat. El dia 3 de gener de 1874 es reobrien les Corts i immediatament es proposava una moció de censura que obligava a dimitir a Castelar. Davant la possibilitat d'un nou govern republicà federal, el capità general de la regió centre, el general Pavia iniciava un cop d'estat i ordenava a la Guàrdia Civil ocupar el Congrés dels Diputats. Els dies posteriors es formava un govern provisional liderat pel general Serrano, el qual va intentar establir un règim republicà conservador, però no disposava de suports. Era el moment que esperava Cánovas del Castillo.

L'1 de desembre de 1874 Alfons de Borbó signava el Manifest de Sandhurst (redactat per Cánovas del Castillo) on exposava el seu programa per un nou model polític a Espanya, un règim monàrquic constitucional, conservador i catòlic que garantís l'ordre social i el funcionament d'un sistema polític liberal, així el restabliment de l'ordre i

l'estabilitat política. El manifest seria publicat a Espanya el dia 27 de desembre de 1874, dos dies més tard, el dia 29 de desembre de 1874, i en contra dels plans de Cánovas (que no volia que Alfons de Borbó arribés al poder per mitjà militar), el general Martínez Campos iniciava a Sagunt un pronunciament militar, proclamant a Alfons rei d'Espanya. Ràpidament el pronunciament es va estendre i altres oficials es van afegir. Conscient de la seva situació, el general Serrano va acceptar la situació. El 31 de desembre de 1874 Serrano lliurava el poder a un nou govern provisional presidit per Cánovas del Castillo en qualitat de regent, fins l'arribada a Espanya d'Alfons. El 9 de gener de 1875 Alfons XII de Borbó arriba a Barcelona, des d'on el nou rei es traslladarà a Madrid, arribant el dia 14 de gener, s'iniciava així el seu regnat i el període de La Restauració.

MANIFIESTO DE SANDHURST. 1874

Cuanto me han escrito muestran igual convicción de que sólo el restablecimiento de la monarquía constitucional puede poner término a la opresión, a la incertidumbre y a las crueles perturbaciones que experimenta España. Díceme que así lo reconoce ya la mayoría de nuestros compatriotas, y que antes de mucho estarán conmigo los de buena fe, sean cuales fueren sus antecedentes políticos, comprendiendo que no pueda tener exclusiones ni de un monarca nuevo y desapasionado ni de un régimen que precisamente hoy se impone porque representa la unión y la paz.

No sé yo cuándo o cómo, ni siquiera si se ha de realizar esa esperanza. Sólo puedo decir que nada omitiré para hacerme digno del difícil encargo de restablecer en nuestra noble nación, al tiempo que la concordia, el orden legal y la libertad política, si Dios en sus altos designios me la confía.

Por virtud de la espontánea y solemne abdicación de mi augusta madre, tan generosa como infortunada, soy único representante yo del derecho monárquico en España. Arranca este de una legislación secular, confirmada por todos los precedentes históricos, y está indudablemente unida a todas las instituciones representativas, que nunca dejaron de funcionar legalmente durante los treinta y cinco años transcurridos desde que comenzó el reinado de mi madre hasta que, niño aún, pisé yo con todos los míos el suelo extranjero.

Huérfana la nación ahora de todo derecho público e indefinidamente privada de sus libertades, natural es que vuelva los ojos a su acostumbrado derecho constitucional y a aquellas libres instituciones que ni en 1812 le impidieron defender su independencia ni acabar en 1840 otra empeñada guerra civil. Debióles, además, muchos años de progreso constante, de prosperidad, de crédito y aun de alguna gloria; años que no es fácil borrar del recuerdo cuando tantos son todavía los que los han conocido.

Por todo esto, sin duda, lo único que inspira ya confianza en España es una monarquía hereditaria y representativa, mirándola como irremplazable garantía de sus derechos e intereses desde las clases obreras hasta las más elevadas.

En el intretanto, no sólo está hoy por tierra todo lo que en 1868 existía, sino cuanto se ha pretendido desde entonces crear. Si de hecho se halla abolida la Constitución de 1845, hállese también abolida la que en 1869 se formó sobre la base inexistente de la monarquía.

Si una Junta de senadores y diputados, sin ninguna forma legal constituida, decretó la república, bien pronto fueron disueltas las únicas Cortes convocadas con el deliberado intento de plantear aquel régimen por las bayonetas de la guarnición de Madrid. Todas las cuestiones políticas están así pendientes, y aun reservadas, por parte de los actuales gobernantes, a la libre decisión del porvenir.

No hay que esperar que decida ya nada de plano y arbitrariamente, sin Cortes no resolvieron los negocios arduos de los príncipes españoles allá en los antiguos tiempos de la monarquía, y esta justísima regla de conducta no he de olvidarla yo en mi condición presente, y cuando todos los españoles estén ya habituados a los procedimientos parlamentarios. Llegado el caso, fácil será que se entiendan y concierten las cuestiones por resolver un príncipe leal y un pueblo libre.

Nada deseo tanto como que nuestra patria lo sea de verdad. A ello ha de contribuir poderosamente la dura lección de estos últimos tiempos que, si para nadie puede ser perdida, todavía lo será menos para las hornadas y laboriosas clases populares, víctimas de sofismas pérfidos o de absurdas ilusiones.

Cuanto se está viviendo enseña que las naciones más grandes y prósperas, y donde el orden, la libertad y la justicia se admiran mejor, son aquellas que respetan más su propia historia. No impiden esto, en verdad, que atentamente observen y sigan con seguros pasos la marcha progresiva de la civilización. Quiera, pues, la Providencia divina que algún día se inspire el pueblo español en tales ejemplos.

Por mi parte, debo al infortunio estar en contacto con los hombres y las cosas de la Europa moderna, y si en ella no alcanza España una posición digna de su historia, y de consuno independiente y simpática, culpa mía no será ni ahora ni

nunca. Sea la que quiera mi propia suerte ni dejaré de ser buen español ni, como todos mis antepasados, buen católico, ni, como hombre del siglo, verdaderamente liberal.

Alfonso XII. Sandhurst 1874

LES BASES DEL SISTEMA DE LA RESTAURACIÓ

Cánovas del Castillo és l'ideòleg darrera del sistema polític de La Restauració. Amb la Restauració els sectors més conservadors de la societat espanyola esperaven la fi de qualsevol intent de revolució democràtica, l'estabilització de la política i el retorn al sistema liberal, però Cánovas tenia molt clar que no es podia tornar a la situació prèvia a la Revolució de La Gloriosa, donat que eren precisament els problemes endèmics del govern d'Isabel II els que havien provocat tota aquesta problemàtica (el caràcter excloent i partidista dels moderats durant el període, l'intervencionisme militar i la proliferació d'enfrontaments civils). Era necessari buscar un nou sistema que solucionés aquestes problemàtiques i que es convertís en un règim estable, un règim monàrquic liberal on l'intervencionisme militar quedés definitivament arraconat. Cánovas es va inspirar en el sistema polític anglès, una monarquia conservadora, amb un sistema polític liberal basat en un bipartidisme, és a dir, en l'existència de dos grans partits polítics liberals de caire monàrquic que s'anaven tornant al poder de forma pacífica per mitjà d'eleccions. D'aquesta forma el règim que Cánovas va idear es sustentava en una sèrie de pilars bàsics:

- **MONARQUIA CONSERVADORA** com una institució superior, permanent i al marge de qualsevol decisió política que faria una funció de poder moderador, per exercir d'àrbitre en la vida política i garantir l'alternança entre els partits liberals.
- **SISTEMA BIPARTIDISTA** basat en l'existència de dos grans partits monàrquics, **conservadors i liberals**, que s'anirien tornant al poder de forma pacífica i acordada.
- **TORN PACÍFIC** pel qual els dos grans partits liberals s'anirien alternant al poder gràcies a la
- **CORRUPCIÓ ELECTORAL** i la utilització de la influència i el poder econòmic de determinats individus sobre la societat, els cacics, l'anomenat **CACIQUISME**, molt efectiu als àmbits rurals de l'estat
- **SUBORDINACIÓ DE L'EXÈRCIT AL PODER CIVIL**, allunyant d'aquesta forma als militars de la vida política.
- **CONSTITUCIÓ DE 1876** que completava el sistema i fixava la confessionalitat catòlica de l'estat.

ELS PILARS DE LA RESTAURACIÓ: CACIQUISME I MANIPULACIÓ ELECTORAL

El sistema de torn pacífic entre els partits monàrquics estava controlat i garantit gràcies a un massiu i sistemàtic procés de falsejament electoral. Aquest falsejament electoral s'estructurava a partir de dues institucions bàsiques, el Ministeri de Governació i els cacics locals.

El Ministeri de Governació era l'encarregat d'elaborar "*el encasillado*" o nòmina de diputats, és a dir, la llista de diputats que havien de sortir elegits a cada circumscripció electoral, deixant alguns diputats pels partits d'oposició no monàrquics i atorgant una àmplia majoria al partit que convocava les eleccions. Com que el ministeri havia d'assignar els diputats del partit guanyador i no podia posar-los tots a la mateixa circumscripció, sovint s'assignava al nou diputat a una província de la qual ell no provenia, eren els anomenats "*cuneros*". Un cop elaborat l'"*encasillado*" el ministeri enviava els resultats que havien de sortir a cada circumscripció als governadors civils de cada província, els quals s'ocupaven de comunicar les ordres del ministeri a cada ajuntament i prendre les mesures necessàries per assegurar els resultats, les tupinades.

Les trampes electorals o tupinades es realitzaven a totes les fases del procés d'eleccions i incloïen una certa varietat de recursos. La trampa més comuna era alterar el cens electoral, engrossint-lo amb persones difuntes o desconegudes, per les quals un funcionari subaltern de l'ajuntament votaria en les eleccions. Era una trampa senzilla, ja que a la població li costava tenir accés a les dades del cens, ja que més del 75 % de la població era analfabeta, especialment a l'àmbit rural. També es podia impedir el vot per mitjà de mecanismes legals o fins i tot es donaven força casos de compra de vots, sobretot a partir de l'aprovació del sufragi universal, ja que mentre hi va

haver el sufragi censatari aquestes pràctiques no eren necessàries, tot i que també es feien. També s'acostumava a manipular les actes electorals, falsificant els recomptes, fet que es repetia també a les juntes electorals provincials.

La segona gran part del frau electoral eren els cacics, persones notables procedents sobretot del medi rural, sovint grans terratinents que donaven feina a jornalers, i que tenien gran influència en l'aspecte econòmic, social i polític. També hi havia altres professionals com advocats o funcionaris de l'administració, que podien controlar els ajuntaments, els informes i certificats personals, el sorteig de les quintes i que orientaven la direcció del vot de la població sota el seu àmbit d'influència, agraint la lleialtat electoral amb "favors" o fent la vida impossible a qui anava en contra d'ells. Allà on podia aparèixer un rebuig generalitzat a la seva influència s'utilitzaven altres mètodes com la compra de vots, amenaces o fins i tot recorrent a la violència (*partides de la porra*) o la intimidació contra els contraris. Totes aquestes pràctiques propiciaven que hi hagués una alta abstenció electoral, prop del 80%.

ELS PILARS DE LA RESTAURACIÓ : EL TORN PACÍFIC

El torn pacífic entre els dos partits dinàstics estava garantit pel sistema electoral, el qual invertia els termes propis d'un sistema parlamentari. Quan un partit patia un desgast polític o havia complert el seu torn de govern, el rei destituïa al govern i cridava al cap de l'oposició, en minoria a les Corts, que sempre era l'altre partit dinàstic a formar govern. Quan el nou govern es formava es convocaven eleccions amb la finalitat d'aconseguir la majoria absoluta a les Corts, (una majoria que aconseguia fàcilment gràcies al sistemàtic falsejament electoral que l'altre partit dinàstic acceptava) passant l'altre partit dinàstic a liderar l'oposició. Donat que els dos partits principals coneixien i acceptaven aquest sistema de rotació, el qual comptava amb el suport de la monarquia, s'evitava el recurs als pronunciaments militars. De les 11 eleccions entre 1876 i 1901, 6 les guanyaran els conservadors per majoria absoluta i 5 els liberals en idèntica situació.

EL DESENVOLUPAMENT DEL TORN DE PARTITS

El partit conservador es va mantenir al govern des de principis del període (1875) fins l'any 1881, en el que es va formar el primer govern liberal, presidit per Sagasta. En aquest primer període conservador, el nou règim de la Restauració va aconseguir dos grans èxits, que van contribuir a apuntalar el sistema creat per Cánovas. En primer lloc l'exèrcit governamental va aconseguir l'any 1876 la derrota definitiva de l'exèrcit carlí, que s'havia fet fort a Navarra, País Basc i interior de Catalunya. Malgrat alguns èxits aïllats les tropes liberals van controlar les zones carlines a Catalunya, Aragó i València i a finals d'any l'ofensiva contra la zona nord deixava les tropes carlines molt afeblides. El febrer de 1876 el pretendent carlí, Carles (Carles VII segons els carlistes, besnét de Carles Maria Isidre), abandonava Espanya rumb a l'exili a França, els mesos posteriors les tropes governamentals van conquerir els últims territoris carlins, donant com a resultat la rendició total dels carlins i l'abolició dels furs de Navarra i País Basc, malgrat si es va respectar el concert econòmic. El segon gran èxit del govern de Cánovas va ser posar fi al conflicte cubà (Guerra dels 10 anys 1868-1878) gràcies a la negociació amb els insurrectes, que van signar al 1878 la pau de Zanjón, que incloïa una àmplia amnistia, l'abolició de l'esclavitud (que no serà aprovada fins 1888) i la promesa de reformes administratives i polítiques (com representació a les Corts) que no es van produir essent aquesta la raó de la nova insurrecció de 1895.

L'any 1881 es produïa el relleu de govern segons el torn pacífic, passant a governar els liberals, amb Sagasta com president del govern, el qual va introduir el sufragi universal masculí per les eleccions locals de 1882. L'any 1884 Cánovas tornava novament al poder però la prematura mort del rei Alfons XII al 1885 va impulsar un acord entre conservadors i liberals amb la finalitat de donar suport a la regent, Maria Cristina, que estava embarassada de 3 mesos, i garantir d'aquesta manera la continuïtat de la monarquia, evitant les pressions de republicans i carlins. Aquest acord, el **Pacte del Pardo**, que es va signar al 1885, i davant la por a que el sistema es pogués desestabilitzar, es va decidir el relleu del govern, tornant novament Sagasta al poder al 1885, i mantenint-se fins 1890.

El nou govern impulsà una important obra reformista, incorporant alguns drets assolits durant la revolució del 1868, aprovant la Llei d'Associacions (1887), que legalitzava tots els partits polítics, abolint l'esclavitud (1888), impulsant

un nou codi civil, introduint els judicis amb jurat, reformant la hisenda i l'exèrcit i aprovant el sufragi universal masculí al 1890 per a homes majors de 25 anys (malgrat que es mantenien els mecanismes de frau electoral).

El torn es va seguir mantenint, així l'any 1890 tornaven els conservadors i el 1892 els liberals, novament els conservadors al 1895 fins 1897, quan Cánovas del Castillo va ser assassinat per un anarquista, fet que va provocar problemes interns al seu partit, ja que els partits dinàstics eren massa personalistes, i quan els dos grans líders van faltar es va iniciar un període de lluites internes a tots dos partits, essent més fortes als liberals, mentre que de moment als conservadors Silvela va aconseguir fer-se amb el control. Però les coses estaven a punt de complicar-se.

ELS PILARS DE LA RESTAURACIÓ : LA CONSTITUCIÓ DE 1876

La primera mesura que va prendre el govern de Cánovas del Castillo va ser convocar eleccions generals per tal de constituir unes corts que haurien d'elaborar una nova constitució, ja que la de 1869 no es corresponia amb el model d'estat que havia introduït. El resultat de les eleccions, realitzades amb sufragi universal (tot i que Cánovas no era partidari d'aquesta opció per les eleccions) va ser favorable als partits liberals, obtenint una àmplia majoria a les corts, especialment els conservadors, fet que va permetre elaborar el text constitucional que perseguia Cánovas.

La constitució es va promulgar l'any 1876 i es caracteritzava per ser breu, flexible i ambigua en alguns punts, fet que possibilitava adaptar-la a les necessitats i ideologia dels dos grans partits dinàstics, una constitució típicament liberal que establia una sobirania compartida entre la Corona i el Parlament, conservadora i inspirada en valors tradicionals com la religió, la defensa de la propietat i el sistema monàrquic, essent en molts aspectes una síntesi entre els textos constitucionals de 1845 i 1869. La constitució establia una sobirania compartida entre les corts i el rei, el qual disposava d'amplis poders, com el dret a vet, la potestat de nomenar els ministres i encarregar la formació de govern, així com convocar, suspendre i dissoldre les corts sense necessitat de comptar amb el govern, atorgant al monarca la responsabilitat d'exercir una tasca de moderador de la vida política i facilitar el torn pacífic dels dos partits dinàstics. Inclou una declaració de drets amplia però sense concretar, deixant aquest aspecte a lleis orgàniques posteriors, de forma que els drets podien ser retallats o no depenent del partit que estigués governant, tot i que en general tots dos partits tendiran més a restringir-los, especialment els drets d'associació, reunió, expressió o impremta.

La constitució estableix la separació de poders, però amb una clara primacia del poder executiu i amb un fort protagonisme de la monarquia, raó per la que no podem parlar d'una separació de poders plena. El poder legislatiu recau sobre les corts, que seran bicamerals, formades pel Congrés dels Diputats (cambra baixa) i el Senat (cambra alta), essent el responsable d'elaborar les lleis d'acord amb la constitució vigent i juntament amb el rei, elaborar els pressupostos de l'estat, proposar el candidat a president del govern i controlar les accions del govern, així com l'aprovació de tractats internacionals (juntament amb el rei). La cambra baixa s'escull mitjançant sufragi a raó d'un diputat per cada 50.000 habitants que hi hagi a la província, tot i que no estipula quin tipus de sufragi serà l'utilitzat, sinó que serà determinat per una llei orgànica posterior. D'aquesta forma, i fins que el partit liberal introdueixi el sufragi universal al 1890, totes les eleccions es faran utilitzant el sufragi censatari, el que suposa que només un 5% de la població tindrà dret a vot. Pel que fa a la cambra alta, el Senat, s'estipula un sistema d'elecció doble, per un costat la meitat dels senadors ho seran per dret propi o per càrrec (article 22*) o vitalicis, el que permetia al govern o al rei nomenar a la meitat de la cambra, mentre que la segona meitat dels senadors serien escollits per mitjà de sufragi censatari, assegurant d'aquesta forma el control de la cambra alta pels sectors més conservadors de la societat espanyola, controlant, per tant, el poder legislatiu.

El poder executiu estarà en mans del govern, format pel president del govern i els ministres, i el monarca, amb la funció de governar l'estat segons les lleis, conduir les relacions internacionals i la política interna, nomenar els governadors civils de les províncies i el comandament de l'exèrcit (essent el rei el cap de l'exèrcit). El poder judicial serà l'encarregat de vetllar pel compliment de les lleis, la legalitat de les accions del govern i de les lleis promulgades pel legislatiu així com jutjar les infraccions de les mateixes, i estarà format pels diferents tribunals de l'estat, amb jutges inamovibles designats pel govern de l'estat.

L'estat es divideix en municipis, províncies i les colònies. La constitució consagra el caràcter electiu dels governs municipals, tot i que sense especificar el tipus de sufragi, que tendirà a ser censatari fins 1890. Els municipis s'organitzen en províncies, divisió que servirà també pel procediment electoral, formant cada província una circumscripció electoral, i les quals estaran regides per les diputacions provincials, que estaran dirigides per un governador civil designat pel govern de l'estat, de la mateixa forma que les colònies i dominis també estaran governades per un governador designat pel govern. Pel que fa a les relacions entre l'estat i la religió, la constitució estableix al seu article 14* que España serà un país confessional catòlic, tolerant amb el culte privat a altres religions però la seva prohibició pública, així com també fa responsable a l'estat del manteniment del culte i els sacerdots.

La Constitució de 1876 implica el retorn a un sistema liberal, on s'atorga un poder important al rei (sobirania compartida) convertint-lo en el garant del nou ordre, i en l'encarregat d'ordenar la vida política i mantenir el torn pacífic dels partits dinàstics, implica un pas enrere en els èxits aconseguits durant el sexenni, ja que tot i que s'atorguen drets de forma àmplia com a la del 1869, aquests queden restringits per les lleis posteriors, ja que la constitució no els garanteix de forma clara. La constitució de 1876 serà un dels pilars sobre els que s'assentarà el règim de la Restauració i permetrà mantenir aquest règim fins al segle XX. És per tant una constitució de caràcter conservador inspirada en els valors tradicionals de la monarquia, la religió, l'ordre i la propietat.

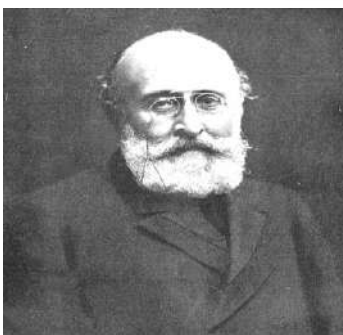
ELS PILARS DE LA RESTAURACIÓ : EL BIPARTIDISME

Un altre dels pilars bàsics del sistema ideat per Cánovas era el bipartidisme, l'existència de dos partits monàrquics que s'alternaven en el poder, evitant així el recurs continu als pronunciaments de l'etapa d'Isabel II, gràcies a l'acceptació d'un torn pacífic entre els dos partits liberals. Tots dos, liberals i conservadors, són partits d'ideologia liberal i dinàstics, partidaris de la monarquia. Representaven a una minoria i es nodrien de les elits econòmiques del país, de classe mitja i alta. Defensaven la Constitució del 1876, la propietat privada i un estat liberal unitari i centralista i havien arribat a un acord tàcit per tal de no promulgar cap llei que forçés a l'altre partit a derogar-la quan arribés al poder. L'alternança regular d'aquests dos partits, garantida pel pacte del torn pacífic, tenia com a missió assegurar l'estabilitat institucional, el paper de la monarquia i el sistema electoral.

EL PARTIT CONSERVADOR

El partit Liberal Conservador, anomenat normalment partit Conservador, va ser creat per Cánovas del Castillo a partir del partit moderat i els sectors més conservadors de la Unió Liberal. Aglutinava als sectors més conservadors de la societat (tret dels carlistes i el partit catòlic integrista) incloent també a alguns dissidents del carlisme. La seva base social eren els grans terratinents, l'alta burgesia industrial i financera, la jerarquia catòlica, l'alta noblesa i l'alta jerarquia de l'exèrcit. Eren partidaris del proteccionisme econòmic i de l'estat confessional catòlic, proposaven un sufragi censatari i la defensa de l'església, de l'ordre social i un estat unitari i centralista, tendint més cap a l'immobilisme.

El seu líder era Antonio Cánovas del Castillo, fins a la seva mort al 1897 tot i que també cal destacar a Francisco Silvela, Antonio Maura o Eduardo Dato, els quals lideraran el partit a la seva desaparició. A Catalunya cal destacar a Manuel Duran Bas, Manuel Girona i Joan Mañé i Flaquer.

Francisco Silvela

Eduardo Dato

Antonio Maura

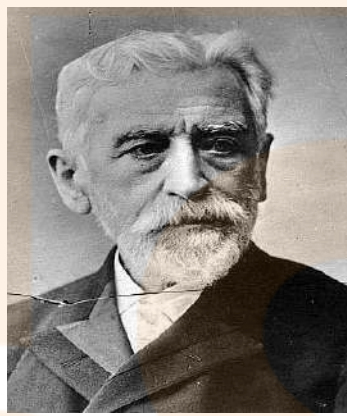
EL PARTIT LIBERAL

El Partit Liberal va ser creat per Práxedes Mateo Sagasta, antic membre del partit progressista, aglutinant en el nou partit a antics membres dels partits progressista, unionista (el sector més progressista), antics membres del partit demòcrata, Amadeuistes i alguns republicans moderats. La seva base social estava formada per la petita i mitjana burgesia urbana, els petits propietaris rurals, els funcionaris, professionals liberals i classes mitjanes. Eren partidaris de la llibertat religiosa, del lliurecanvisme i del sufragi universal masculí així com d'atorgar més llibertats individuals, i d'un reformisme social més progressista.

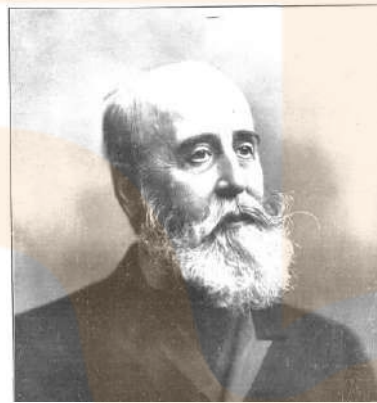
Entre les principals figures del partit liberal cal destacar les figures de José Canalejas, Eugenio Montero Ríos, Segismundo Moret o Álvaro Figueroa y Torres. Entre els liberals catalans cal destacar a Víctor Balaguer o Francesc Rius i Taulet.

José Canalejas

Eugenio Montero Ríos

Segismundo Moret

Álvaro Figueroa y Torres

Práxedes Mateo Sagasta

ELS PILARS DE LA RESTAURACIÓ :LA SUBORDINACIÓ DE L'EXÈRCIT AL PODER CIVIL

El sistema d'alternança pacífica entre els dos grans partits liberals va allunyar la possibilitat de que es produís un pronunciament, donat que tot l'espectre del liberalisme podia participar en el govern de l'estat, essent la gran majoria d'oficials de l'exèrcit partidaris d'aquesta ideologia. Però Cánovas del Castillo va voler assegurar que l'exèrcit quedaria ben sotmès al poder civil, i va desenvolupar una sèrie d'accions encaminades a assegurar aquesta subordinació. L'any 1875 (abans d'elaborar la constitució) es va publicar una reial ordre que establia que la missió exclusiva de l'exèrcit era la defensa de la seguretat i la independència del país, és a dir, que s'havia de fer càrrec principalment de les amenaces exteriors a l'estat i de garantir la seva seguretat i independència, allunyant-lo dels cercles polítics i de la seguretat interior tret de casos excepcionals (estat de guerra o setge) que havien d'ésser convocats pel govern. Com a contrapartida, per tal d'evitar protestes, s'atorgava als militars una certa autonomia per afers interns i es proveïa a l'exèrcit d'un elevat pressupost. L'èxit de les mesures va ser total, eliminant els pronunciaments militars i el protagonisme militar a la vida política durant tota la primera etapa de La Restauració.